

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԵՐԿՐՈՐԴ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԼՈՒՆԻՏԻՐԱԿԱՆ

Տարեկան գին կանխիկ Ղր. 100: Վեցամսեայ գին Ղր. 52 1/2: Եռամսեայ գին 26 3/4:
Հինգ ասորագրութեան գանձին մէկ օրինակ իրեն ձրի դիտի տրուի:
Այս Լրագրքը ամեն շաբաթ օրերը կը հրատարակուի:

Պոչտին դուրս գացած Լրագրքերուն փոխարին ծախքը առնուցին ջրայ Է:
Իր շահին համար շուր մը հրատարակել ու շոքը դիտի ջնարի տոցին 40 փարայ:
Հարկաւոր գրոց ծանուցուցմը ձրի է: Դուրսէն եկած նամակներուն փոխարին ծախքը իրենցը դիտի ջնարի:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՆԻՏԻՐ

ՊՕԼԻՍ 4 ՀԱՅՏԵՄԲԵՐ

Նոյեմբ ամսին 23 ին Սեւանիկէն եկած լուրերը շատ աղէկ լուրեր են Սեւանիայի ապստամբներուն վրայով: Գրեթէ գլխովին խաղաղութեան մէջ է եղեր Սեւանիան որովհետեւ քանի մը անգամ մեծազօր տէրութեան զօրքերը ապստամբներուն հետ մեծ յարկաւորութեամբ զարնուելէն ետեւ ապստամբներուն խելքը կտրելով որ իրենց գործը չէ ասանկ կանխաւոր զօրաց գեմ գնելը, շատերը իրենց գլուխէն զատուելով կամովին եկեր խառնուել են որքանի զօրաց հետ: Եւ ճաշկերպն ալ որ ապստամբներուն մէկ գլուխն է, հնազանդութիւնը ցրուցիւր է կըսեն օտմանեան գնդին հրամանատարին: Թէ որ ճաշկերպին հնազանդութեան լուրը անհիմն ալ ըլլայ, այս անգամը ուրիշ բան չի կրնար ընել, հապա երթալ բոլոր ձմեռը լեռներուն գլուխները անցունել, բայց դայցած ճամբայէն դարնան մէջ ետ չի սլուի կրնայ դառնալ, որովհետեւ ան ճամբաներուն վրայ արքունի զօրքը տեղ տեղ փոքրիկ բանակներ կազմելով պիտի մեծ զգուշութեամբ սպասէ:

Սեւանիայի տէրութեան զօրաց հրամանատարը ուրիշ որ կ'անցնի, ժողովուրդը գլխաւոր կ'ըլլայ կ'օրհնէ անոր ձեռքի անպարտելի զէնքը ու անոր թաղաւորին սնունդը որ այն տեղերուն հանգստութեանը պատճառ եղաւ:

Օտմանեան նաւատարանը տակաւին այս տեղի նաւահանգիստը կ'սպասէ ծովայեւոր վերադարձին:

Սեւանիայի մասնաւոր իւրանաւոր քրիստոնէայ բնակիչներուն վիճակին վրայով շատ ժամանակէ ի վեր կը խօսուէր Փարիզու խորհրդարանին մէջ, և կը խորհէին բարձրագոյն դրանը հետ որ հարկաւոր եղած միջոցները գործի գնեն, որ այն տեղի քրիստոնէայիները ներգործուին չի բաշէն օտարահաւատ բնակիչներէն: Զիրար բարձրագոյն դուռն ալ քանի քանի անգամ յատկապէս խելքը գլուխը մարդիկ խաւրեց հոն, հարկաւոր եղածին չափ ալ զօրք խաւրեց այն կողմերը: որպէս զի ասանք այն կողմերու ապստամբները զպէս թէ յորդորանք և թէ սպառնալք օր և բռնութեամբ: Հիմա այն կողմերը բաւական խաղաղութեան մէջ են և քրիստոնէայիներն ալ հանգիստ են: Բայց խել մը Նաւապա չի օրագրութեան թղթակիցներ որոնք այս կողմերը կը գտնուին, երբեմն օրագրութեան գրելու նիւթ չի գտած ատենին կ'ըստպուին սուտ ու փութ բաներ գրելով տէրութեանց, աղբիւր, գերդաստանի պատու, կամ որ աւելի գէշն է տէրութեանց քաղաքականութեանը դպչելու: որով աշխարհքի մէջ շիւթութիւն, անմիաբանութիւն, մէկզմէկու մէջ ատելութիւն, կոխ ձգելու պատճառ կ'ըլլան: Նոյնի թղթակիցները մի գիտէ աս օրերս դարձեալ ինչքէ գրեր են Սեւանիայի կամ իւրանաւոր բնակիչներուն վիճակին վրայով, որ յատկապէս այն կողմերը երկու հոգի խաւրելու պարտաւորութիւն է Վաղարշայի տէրութեանը, որ երկու անգամը սեւանեան քրիստոնէայ հանգիստ վիճակը և հրատարակէն տեսածնին որ ասոքիէն անգէլէն Վաղարշայի տէրութեան եղած գանդատները կորին: Այս մարդասիրական այցելութեանը համար երկու խոհեմ խելացի և արդարաւոր մարդիկ ընտրեց Փարիզու խորհրդարանը: մէկը Պ. Կոմս Լալամանը և միւսն ալ Պ. Խոմէն Պօլէն: Նոյն րակցոյ ասանք պիտի երթան հոն, աչքնին պիտի տեսնան այն տեղի քրիստոնէայ հիմակուան հանգիստ ու անգործ վիճակը: և երբոր ասանկ հրատարակուի ըլլան նէ պիտի ամբնան այն մարդիկ որ խը

նովտեր սգաւ կամ մարդահաճութեան համար միշտ Սեւանիայի քրիստոնէայ բնակիչներուն վրայով գէշ լուրեր կուտան աշխարհքի չորս կողմը: Իրաւընէ ժամանակ մը ոչ միայն այն տեղերը հապա, թէ Սեւանի և թէ տաճիկաւորանու Նաւապայի շատ հեռաւոր տեղերը ոչ միայն քրիստոնէայը այլ օտարահաւատը ալ մեծազօր տէրութեանը անհրաժեշտ մարդաց երեսէն շատ ներգործութիւններ կը քաշէին: Բայց հիմա փութ Սեւանի այն ապստամբներէն ամենք ինքնին հնազանդութեամբ ամենք պատեւազմով ձեռք խնայով, խիստ քիչ տեղ կայ որ այս տեսակ մարդաց ձեռքէն անհանգիստ ըլլան բնակիչները, որոնց հանգստութեանը ու ապահովութեանը համար ալ գիշեր ցերեկ տէրութեան նախարարները անգաղար ճար կը խորհին:

Թրապուզանէն այս շաբթու ալ կրկին կը գրեն իւր հիւանդութեան վրայով որ շատ մեղմացեր է ուժը և մինչեւ անգամ բռնուողնք թէն մեղմաց բնաւ չիկայ երկու շաբթուէ ի վեր: Փախչողներէն շատերը վերադարձ քործեր են:

Պէրզորտէն մինչեւ Վաղարշապատ գիւրին ճանապարհորդելու համար վեհապետ Սեւանի հրաման ըրաւ որ ճամբաները շինուին Նաւապայի ճամբաներուն նման, ուստի յատկապէս Գերմանիայէն Պ. Լալաման երկրաշարժ եկաւ հոս այս օրերս այս գործին համար բարձրագոյն դուռն հրաւիրանքը: Այս պիտի երկրաշարժ թէ փքը Էֆէնիային հետ գէպ ի Վաղարշ ճամբորդութիւն մը պիտի ընէ որ ի միասին նախ Վաղարշին ճամբուն ինչ կերպով շինուելիքը դժեն:

Վերադարձուի Տաւեան Պօլս ամիրայի վերադարձութեամբ և Պ. Տէվրի վարպետ երկրագործի աշխատութեամբ Նիսիթէֆանո մշակուած բամբակիին և Վաղարշայի ցորենին օրինակ վեհապետ Սեւանի տրուելու որ շատ ուրախանալով այս երկու աղիւ բերքին վրայ, գովեց ասանք առաջ բերող անձանց անխնայ աշխատութիւնը ու հաւատարիմ ծառայութիւնը:

Նոյեմբ շաբթ օրուան արեգական խաւաւրումը գուշակուածին նման ճիշտ ըլլալով առաւել փառաւորուեցաւ Պ. Սեւանի երկու աստղաբաշխին պատուական սնունդը:

Սեպտեմբեր 25 շաբթուէն գիշեր խառն Էֆէնի սուրբ Զօհանէս Ռոմբերան եկեղեցւոյ գիւմար Պանորմայի սալիւրի Սարգիս անուն երիտասարդը գիշերուան ժամը չորսին ժամանակները քունէն արթննալով ուղիք է որ սրտուած սենեկին գունէն դուրս ելլայ ձեմիշ ելլալու: Բայց քունը գլուխը ըլլալուն սենեկին դուռը կը կորնդնընէ: Իւր անկողնոյ գլուխը կողմը եղած բայց պատուահոն մը գտնալով և կարծելով թէ սենեկին դուռը այն է, դժբաղդաբար տանը վերի գոտիներէն մինչեւ փողոցը կ'ընայ ու կ'իտանուէր կը մայ հոն: Բանը կ'իմացուի ընտանիքը գլուխը կը ժողովին խելցն բժիշկ կը հասցնեն, բայց մահուանէ աղատելիքը շատ կասկածելի է: Պարիկ անգղաւորութիւն մը մեծամեծ վեհապետներուն մէջ կրնայ ձգել մարդս: Ինչպէս որ այս դժբաղդ մարդը մէկ պատուահոնի գոցելուն անհոգութիւն ընելով այն անհոգութեանը զոհ երթալուն վտանգը ինկաւ:

Յունաստանէն եկած լուրերուն նայելով, Բեթրպուրկի արքունի խորհրդարանէն հեղինակուող կառավարութեանը սաստիկ կերպով մը գրուած է որ ժամ մը առաջ փութայ վերջացունելու բարձրագոյն դուռն հետ սնեցած վեճը: որովհետեւ ասանկ մէկ նոր թագաւորութեան մը ամենեւնի չկայեր որ խառնութեան մէջ ըլլայ: հապա միշտ խաղաղութիւնը պիտի սիրէ որ օր աւուր զարգանայ:

Նաւա Կ'ըսուի որ Վաղարշի կառավարութիւնը

Ներքու կայսեր գրերէ որ այս վեճը լրմնալու համար ինքը միջնորդութիւն ընէ և ինչպէս որ կտրելու ըլլայ նէ ընդունելու պատրաստ է: Այս խօսքը քանի մը ամիս առաջ Բեթր Վաղարշի ալ տուաւ: Զունաստան, բայց ետքը խօսքը ետ առաւ, Նաւա ուսած տար որ այս անգամին ալ նոյնը չըլլայ:

ԼՐԱՔԱՐԻՆ ԼՈՒՆԻՏԻՐ

ԳԱՂԱԿԱՆ: Իւրոր Գրանտայի բնակիչներուն համար լրմնացած է: Այս անգամայ Գրանտայի Լեւիթը օրագրող միայն Սեւանի գաւառին բնակիչներուն համար կը գնէ: որ 1841 թուին 1,194,603 հոգի էր և հիմա 1,364,933 հոգի է: Մայն մեծէն Փարիզ քաղաքի բնակիչներն են 315,194 երկուստարգ և աղայ: 211,235 կարգուած մարդ: 17,067 այրի երկի մարդ: ամենը 543,496 երկի մարդ: 241,251 աղիւ ի: 212,409 կարգուած կին: 57,741 այրի կին: ամենը 510,401: Լրիկ մարդ կին մարդ, ամենը մեկէն Փարիզու բնակիչներն են օտարականներէն և զօրքերէն զատ 1,053,897 հոգի:

Գրանտայի վեհապետ թագաւորը սեպտեմբեր 11 ին Սեւանի Քրու պալատին հրամանագիր մը հանեց, որով կը հրատարակէ թէ՝

«Սեւանի գաւառը Օմալի դուքոր Նեղիւրի ընդհանուր կուսակալ անուանեցաւ Իւլիի դուքս Պ. Սաւաշային տեղը, անոր ալ հրաժարական թուղթը ընդունեցին»:

ԱՆԳԱՐԻՆ: Բաւարմէնցի անգամներէն Լուս Սեւանի աղիւնակներ ինկիլիզի կառավարութեան կողմէն դեպքանութեամբ Հոմ երթալու ճամբը քալելու: Այս նպատակին համար ճամբայ ելած ըլլալը սկիզբէն գաղտնի պէս էր: կը կարծուէր որ Լուս Սեւանի ինկիլիզի կողմէն դուքս ցաւ մարդ երկիրը մէկ պարզ ճանապարհորդութիւն մը պիտի ընէ, տէրութեան վերաբերեալ գործ մը չուէր: ուրիշները կը կարծէին թէ մինչեւ Վուսին պիտի երթայ, որ է Սաւաշայի տէրութեան մայրաքաղաքը, գեպաւորութեան պաշտօնով: Ինկիլիզի Գալի օրագրողը որ տէրութեան գործերուն վրայք աղէկ տեղեկութիւններ կուտայ, կ'ըսէ:

«Սեւանի կամը» որ Վուսին կ'երթայ կոր, մինչեւ Հոմ պիտի երթայ: Եւ թէպէտ կառավարութեան կողմէն իբրեւ դեպքան յանձնարարութեան գիր չուէր ձեռքը, և յայտարարէ ինկիլիզի տէրութեան կողմանէ իբրեւ փոխանորդ պաշտօն առած չէ, բայց Հոմայու կառավարութեան պալատը ներկայ գտնուելով կրնայ այս երկու տէրութեան մէջ գոնէ անուղղակի հաղորդակցութեան ճամբայ մը բանալ, որ երկուստեան ի վեր դադարած էր: Այս երկու երկու անձինս վիճակը այս պաշտօն կատարելու յարմար անձ մը ըլլալուն երաշխաւոր են»:

Երբ հարկը տարի կայ որ Հոմայու և ինկիլիզի տէրութեանները իրարու դեպքան իրկելէն դադարած էին: Երբ որ Հեղիկոս Ը. ինկիլիզի թագաւորը հոմեական կրօնը ձգեց, և այն ժամանակները նոր երաժ բոթեպաշտութեանը հետեւիլ սկսաւ նէ, այն ատենէն ի վեր Հոմայու հետ ունեցած քաղաքական կցորդութիւնն ալ դադարեցաւ: Այսքան ժամանակէ ի վեր դադարած բան մը մէկէն ի մէկ նորոգելը նախապաշարուած քաղաքականութեանը անհրաժեշտ էր: Ինկիլիզի տէրութեանը հետեւեալ տէրութեանը գեպքան իրկելէն նոյնհետեայն հոմեական և պապական կ'ըլլայ: Բայց Նաւապայի հիմակուան դարձած քնքերն ալ հարկ ըրած են որ ինկիլիզի տէրութեանն ալ դեպքան մը ունենայ Հոմ: Ուստիներուն նախապաշարմանն ալ չի դպչելով խոհեմութիւն բանեցուց այս կերպով հոն դեպքան ունենալու:

Նոյն ժամանակ ցորենին սղութեանը պատ

Ճառաւոր վաճառականներուն շատր յորենի առու-
տուրի մէջ մանկելով յորենը աճեալ ատենը ձեռ-
քերէն շատ աղքատը գտնուելով վնասի պատահե-
ցան: Շատ վաճառական ալ, քարտական ինտրով
անանկացան, որոնց երեւելիներուն անունները ա-
ստիք են:

Պ. Թովմաս Պուրբը և ընկերները, մասնաւորա-
պէս յորենի վաճառականութիւն կ'ընէին, և 50,
000 լիւրա սղեւելին բաց պարտքով տուներին գո-
ցեցին:

Պ. Կէմէլ և ընկերները, Կարաթով քաղաքը
վաճառականութիւն կ'ընէին, և Կերիկայի Վալ-
բարէզ և Դիմա քաղաքները, և Չինաստան և
Մանիլա ալ տուն ունէին, 200,000 լիւրա սղեւելին
պարտքով տուներին գոցեցին:

Պ. Տէննի և ընկերները մասնաւորապէս Կարաթով քա-
ղաքը վաճառականութիւն կ'ընէին տուներին գոցե-
ցին, և պարտքերին 400,000 լիւրա սղեւելին կը կար-
ծուի: Եւստի գոցելը հիւսիսային Կերիկայի Կիւ-
եօքը քաղաքի շատ վաճառականներու ալ վնաս հաս-
ցուց, բայց աւելի շատ վնասը պիտի կրեն Սթոյի-
այի պանթան և Դոնուայի վաճառականները:

Պ. Սանտերս, Վէրբէլ, և ընկերները, Ինկիւ-
թէնուայի Սթոյի գոցեցին: Ինչ քաղաքը, 30,000 լիւրա
սղեւելին բաց պարտքով տուներին գոցեցին:

Պ. Թովմաս Ուրզուտ, և ընկերները, 200,000
լիւրա սղեւելին բաց պարտքով տուներին գոցեցին:

Պ. Հապիբ և Հըլիման ընկերները 100,000
լիւրա սղեւելին պարտքով գոցեցին:

Պ. Ուզը և ընկերները 30,000 լիւրա սղեւելին
պարտքով գոցեցին:

Պ. Քուստուրի վաճառականութեան տունը 80,
000 լիւրա սղեւելին պարտքով գոցեցեցաւ:

Եւստի վաճառականներուն տուներին գոցե-
լը միայն ութը օրուան մէջ եղաւ. բնէ է որ Ինկիւ-
թէնուայի տուները 8 օրուան մէջ, հոս չգրուածնե-
րն ալ մէջ առնելով, 40,000,000 Փոսանք (170,000,
000 լիւրա) վնաս ըրաւ: Եւստի ինչպէս որ Դոնու-
այի ինչ և Դոնուայի քաղաքը և Դոնուայի օրապիտեղը
կը գրեն, ամէն մարդու վնասութիւնը կարեցաւ
վաճառականներէն, որով աւելի շատ գէշութիւն
ներու և վնասներու ծամբայ բացուած է. և Դոնու-
այ և Սթոյի քաղաքը և Դոնուայի քաղաքը շատ վաճա-
ռականներու համար կը դուրսդուի որ պարտական
ինկիւթէն և մօտերս տուներին պիտի գոցեն:
Փոսանքը վաճառականները կը վնասան որ այս սղ-
եւելութիւնն Փոսանք ալ չանցնի:

ԹՈՒՍԻԱ: Տօքաթ քաղաքին համալսարանը
1842 թուականէն ի վեր ուսուցչի պահապանութիւն
կը քաշէր. հիմա այն պահապանութիւնը լեզուց կա-
ռավարութիւնը առանց դրէն մարդու կարօտ ըլ-
լաւ: Վէյ ամսական մէջ (1847 յունվարէն սե-
պտեմբ.) ունեցաւ 32 հասարակ դաստառ. 6 ար-
տաքը կարգի գտաւ: 6 մասնաւոր ուսուցիչ,
և 12 ալ լեզուց և արուեստի ուսուցիչ: Բանի
մը ուսուցիչներ գրեթէ միշտ ճանապարհորդու-
թիւն ընելու վրայ են ուսումնական բաներու հա-
մար: Երբ տարի է որ Վ. Վէյ Վոլիստ լեւան ա-
րեւելեան և հարաւային կողմի գաւառները կը
պլորտի. և Վ. Վէյերը, որ մասնաւոր ուսու-
ցիչներուն կարգէն է, Կէմէլտանու և Կիւտիայի
կողմերը ճանապարհորդութիւն կ'ընէ: Համալսա-
րանին մէջ մինչեւ հիմա առանց ուսուցչի մնացած
ուսանողներն են գործնական աստուածաբանու-
թիւն, իրաւաբանութիւն ազգայ և իրաւաբանու-
թիւն Ռուսաց, զեղաբանութիւն, փորձառու
բժշկութիւն, կերակրաց վրայ բժշկական գիտու-
թիւն, բժշկութեան պատմութիւն, և բժշկական
գրադիտութիւն:

Կայսերական մէկ ուսումնական 18 ին հը-
րատարական, ամէն քաղաքական պաշտօնի վրայ
եղող մարդոց կը պատուիրէ որ, իրենց պաշտօնին
վրայք տեղեկութիւն տուած գրուածքներուն
մէջը այն ալ ծանուցանեն թէ որքան հարստութիւն
ունին, և այն հարստութիւնը ինչ ծամբով վատու-
կած են. և ծանր պատիժ կ'ապառնայ անոնց որ
այս տեղեկութիւն չի տան, կամ սուտ և սխալ
տեղեկութիւն տան ասոր վրայք: Կերեւի որ
կայսրը ասով կաշառք առնելուն առաջը պիտի առ-
նէ. որովհետեւ կաշառքի ծամբով հարստանալը ա-
սով փոխառուութեան մը կ'ըլլայ: Եւստի օրէնքն ա-
ռաջիւղը ալ կայ եղեր Ռուսաց թագաւորութեան
օրինաց գրքին մէջ, բայց գործադրութիւնը խա-
փանածի պէս ըլլաւ: Համար կայսրը այս անգամ
նորոգել ուզեր է:

ՍՊԱՆԻԱ: Քաղաքական խառնութիւնը տա-
կան հանգարած է: Քաղաքականութիւնը որ
տօն Քաղաքին կուսակիցներն են, խումբ խումբ ե-
ղած ամէն տեղ կը պարտին. մեծ քաղաքներէն

քիչ մը հեռու գտնուած գեղերուն մէջ ինչ որ
ուզեն են կ'ընեն. տուրք կը ժողովն. հարուստ գե-
ղացիներէն մինակ մարդ գտնեն են գերի բռնածի
պէս կ'առնեն կը տանին. և մինչեւ որ ուղարկուին
չափ ստակ չառնեն են թող չեն տար: Եւստի
(ճառագէ) ծամբաները բռնած են. անցնող կառքե-
րէն և ծամբաներէն ստակ կ'առնեն անանկ թող
կուտան: Եւստի օրովհետեւ իրենց ձիաւոր զօրք ալ
պէտքէ, գտած տեղերուն ձի ալ կ'առնեն, չէ-թէ
գողնալով, այլ յայտնի բռնութիւն: Վէյ տեղ մը
գլուխին նկի գալու ըլլայ նէ՝ շուտ մը հինգ վեց
հարիւր հոգի մէկ տեղ կ'ընան ժողովել: Եւստի
բռնութեան ուղին աւելի տիրած է գեղացւոց վրայ.
և գեղացի մը որ ապստամբութեանը հաւանած չէ՝
և հանգիստ ապրիլ կ'ուզէ նէ, իր միտքը յայտնէին
կը դուրսդուայ: Վէյ կը գեղը ձգէ քաղաք երկայնէ,
որովհետեւ քաղաքները գիտեն որ քաղաքներուն
մէջ իրենց կուսակից չունին, այն մարդը իրենց
կողմէն դատուած սեպելով շուտ մը անոք ընչիցը
կը տիրեն: Նիւնուայ Քոնստանտին քաղաքին և
ճարակութեանը վրայ յայտ կայ որ այս գէշութիւն
ները կը վերջացնեն:

Տեղ տեղ Մատրիտու մէջ պատերը փակած
թղթեր գտնուեցան. որոնց վրայ վեհապառ թա-
գուհւոյն և կառավարութեանը դէմ անարգա-
կան և չի վայելու խօսքեր գրուած էին: Եւստի
մէկ քանին փրցուցին թագաւորին բերին, որ շատ
տրամեցաւ:

Եւստի թուղթերս նոր խառնութիւնը երկու
շան են. և արդէն քանի մը քաղաքներ խառնութիւն
եղած կայ: Կերեւի որ տեղութիւնը Մալապիկէն
և Մարաթիստանէն և ուրիշ քաղաքներէն լուր առած
է թէ ապստամբները պատրաստուել են տեղու-
թեան դէմ պատերազմելու, թէ որ շուտով ծորը
ճառագէ և առաջը չառնուի նէ՝ բանը կը գէշայ:
Սպանիայի կողմէն Պէճիքս նոսող դեսպանն ալ
կառավարութեանը լուրեր խրկած է, որ շատ ա-
պահովութիւն տուող լուրեր չեն:

Տեղութեան եկամտից վերահսկող նախարա-
րը Վ. Կարաթով հետեւեալ շրջաբերական
թուղթս հանեց սեպտեմբեր 12 ին: «Պոսանքը
քաղաքի ֆոնտէն ըստած օրագիրը համարձակեր է
250 թուան մէջ մեր թագաւորին Տօնա Եղապէ-
լա Բ. ին վրայք ամօթալը զգարտութիւններ խօ-
սելու. որ այս օրագիրս հրատարակուած երկրին
քաղաքական կրթութեան մէջ ունեցած համբաւն
չի վայել: Թագաւորին կառավարութիւնը շնորհ
որ՝ թէ բնիկ տեղացի և թէ օտարական Սպանիայի
թագաւորական ամբողջ, և անկիւն ժողովներով
ազգին երջանկութեանը պաշտպան եղող անձը ան-
պատիժ կարող ըլլայ նախատելու, այս դիպուածոյս
ծանրութեանը արժանի եղած միջոցներուն հետ
այս ալ վճար, որ ասկից ետքը քաղաքի ֆոնտէն ըս-
ված օրագիրը Սպանիայի տեղութեան երկրներէն
չմտնեն և չմտնուի: Եւստի պատուէրս արքայա-
կան հրամանաւ քեզի կը խրկեմ, որպէս զի ձեռքդ
եկածին չափ ջանք ընես կառավարութեան վերայի-
շեպ կերպով ըսած վճիռը ի դարձ դնելու, անա-
չառ պատասխանատուութեան տակ ինտրով գիտ-
նալով:

Սպանիա. 12 սեպտեմբեր. 1847: Կարաթով: Եւստի
Կառավարութեան դէմ գրող Սպանիայի օրա-
գիրները անգամ կառավարութեան կողմէն եղած
այս շրջաբերական հաւանեցան, և խոհեմութեան
գործ է ըսելով կը գովեն:

ԻՒԱԼԻԱ: Եւստիները իմացուցին որ Ինկիլիզ
տեղութիւնը Եւստիայի տեղութիւնը բռնած ծամբա-
ններուն դէմ Հոմանց կառավարութեանը որոշու-
ածնութիւն կ'ընէ զօրքով: Եւստիները ծանօթ է որ ինկի-
լիզները հոմանցան չեն, և երբեք հարիւր տարի-
էն աւելի է որ Հոմանց ամբողջ գտնուած են
եկեղեցական կառավարութեան կողմէն. ուստի օ-
րինաւոր է ամանց խնդիրը որ կ'ընեն, թէ ինչու
համար Եւստիայի տեղութեանը դէմ, որ հոմա-
նցան է, ինկիլիզը բռնութեան տեղութիւնը Հո-
մանց կառավարութեան անկախ ըլլալուն և Ի-
գալիայի ազատութեանը յայտնապէս պաշտպան կե-
նալու յանձնառու կ'ըլլայ կոր: Եւստի խնդրոյս պա-
տասխան տալու յարմար սա խօսքը կը գտնեմք Փը-
ռանսըրի Էլ-Էլ-Քարաթով օրագրին մէջ:

Յայտնի է թէ ինկիլիզները տարուէ տարի
Հինտիստանի մէջ որքան առաջ կ'երթան, և ինչ-
պէս կը զօրանան: Եւստի Հինտիստան ձեռք ձգե-
ցին վայրենիներուն պէս ընելով, որ ծառի մը վրա-
յի պտուղը ժողովելու համար ծառը կը կտրեն. հի-
մա ինկիլիզը կառավարութիւնը կ'ուզէ հոն մէկ
կեդրան մը հաստատել, որ Ինկիլիզութեանը գործա-
ւաններէն եղած ապրանքները հոն խորձուին: Հե-
տեւապէս հիմա կ'ուզէ Հինտիստանը ծաղկեցը-

նել, որ շատ ատենէ ի վեր աւրուած անապատ
գարձած էր: Եւստիներ աւելի հոգն է այն տեղը
բամբակի մշակութիւնը շտապեցնել, որպէս զի Ե-
մերիկայի միացեալ Նահանգաց բամբակի առուտու-
րին աւելի ընդարձակելուն առաջը առնէ. և որով
հետեւ ասոր համար հարկաւոր բան մըն է որ ծո-
վէն հեռու եղած երկրներէն եղած ապրանքները
ծովեղբերք բերելու հարկ եղած ծախքը քիչ ըլլայ,
հիմա ծամբաները շնեւաւ, և մանաւանդ չոգե-
կառք քաղեցըները համար երկաթ ծամբայ շնե-
ւաւ կը պարտապի: Կրնանք ըսել որ ասկից ետքը ի-
րեն վաճառականութեանը գէմ ուրիշ ազգերուն
մէջ ըլլալու դաշնադրութիւններուն առաջը առ-
նելու յայտը իրեն ձեռադրոյները ծախելու համար
Հինտիստան և Չին և Հարթս բացած և բանա-
լու առուտուներուն վրայ դրած է: Եւստի գիտ-
նալէն ետքը գիտաւ կը հասկնայ որ Եւստիայի ա-
րեւելեան հարաւային կողմերը գտնուած երկրներ-
ը հոմանցը համար հարկ է իրեն բարեկամ և
դաշնակից ըլլալ Եւստիայի կառավարութեան հետ.
քանի որ միջերկրական ծովուն վրայ զօրութիւն
Եւստիայի ալ խօսքը ուղարկելու պէս չի կրնար քաղե-
ցնել:

Եւստի Եւստիայի ծովային զօրութիւնը, որ
միանգամայն վաճառական է և զինուոր, անանկ
քիչ ատենի մէջ կ'եւեկնայ կոր, որ թէ որ միջերկ-
րական ծովուն վրայ Վէնետիկէն ու Թրիեստէն
զատ նաւահանգիստ ունենայ նէ, ինկիլիզը էփ ա-
զէկ մատանցութեան մէջ պիտի ձգէ: Ուստի ին-
կիլիզին հարկ է Իգալիայի առտոտ տեղութիւննե-
րուն հետ բարեկամ ըլլալ, որ այն կողմերը իրեն
նաւախուժին համար ապահով տեղ ունենայ. և
ասկից զատ չուզեր որ իրեն ուժաւորուին համար
աչք դարձնալ տեղերովը Եւստիայի ծովային զօրու-
թիւնը եւեկնայ: Եւստիայի Յոաննայի հետ մի-
անայ նէ՝ ինկիլիզին Եւստիայի մէջ խօսք քաղեցը-
ները կրնայ ակարատաւ: և ասկից Կալաթա և
Քանդոն ընելու շահը պակասուն ծամբայ կը բա-
նայ: Ուստի Եւստիայի վաճառականութեան մի-
տուժը խառնութեան համար ինկիլիզը ստիպուած է
Հոմանց կառավարութեան արտաւորութիւնը և
ամբողջութիւնը պաշտպանելու, և այս է ինկիլի-
զին Հոմանց կառավարութեան պաշտպան կե-
նալուն բուն պատճառը:

ՆԱԲՕԼԻ: Սիլիկա կողմին Վէսին քաղաքին
ժողովուրդը սեպտեմբեր առջի օրը քաղաքին պա-
հապան զօրաց կայաններուն (քարաւաններուն) տի-
րէն ետքը սկսան բերդին վրայ քաշել: Բայց
բերդատաշ զօրքը դուրս ելելով, մէկ զինն ալ
բերդէն այս ապստամբներուն վրայ թնդանօթ նե-
տուելով, հարկ եղած անոնց որ ետ գտնան, Գոր-
քերէն ալ մեռնողներ եղան, քաղաքացի տապաւն-
ներէն ալ: Երեւոյն հոգի մը մեռնող կան. բայց
վերաւորուածները հարիւր կը հաւանին: Եւստիայ-
ները քաղաքին բոլորի բլուրներուն վրայ փախան:
Քաղաքն և Սիլիկա քաղաքը խառնութիւն
նը ծայրի աստիճանը հասած է, Բալեւ մեծ թուա-
բանի ալ անանկ է. ապստամբութեան գրոշակը
յայտնի տնկելու համար մէկ գլուխ եղող մը կը
նային:

Քաղաքի գաւառին խառնութիւնը և ապրու-
տամբութիւնը օրէ օր ուժ գտնելու վրայ է, որ
Եւստիայի յամաքն է: Ռեճիս քաղաքը հիմա ա-
պստամբներուն ձեռքը անցած է, որ աստիք ալ
մեռնացուց սոք եղած ատենը սոք եղան. բայց
անոնցմէ աւելի քաղաքաւոր գտնուեցան: Կրտու-
որ ուրիշ շատ քաղաքներ, և յանուանէ Քոնստան-
տնուպոլիս այս քաղաքի օրինակին հետեւեցան: Եւստի
վրայ ձիւղ լուր չունիմք կ'ընէ օրագիրը. և չեմք
գիտեր թէ կառավարութիւնը աստիք զգալու հա-
մար ինչ ծամբայ բռնելու որոշած է. այսպէս մի-
այն գիտուած է որ, յամաքն Սիլիկա կողմին զօրք
կը խրկուին:

ԶՈՒՆՅՈՒՆ: Հելլեոսական դաշնակցութեան
ընդհանուր ժողովքին մէջ երբոր քաղաքները եօթն
հոմանց կառավարութեան առանձին դաշնակցու-
թիւնը քակելու վրայ դաշնից ըրին և որոշեցին, և
բանը վճիռին ի դարձ դնելու մնաց, Եւստիան
գաւառին պատգամաւորը Վ. Սիլիկա, որ երեւելի
ատենաբան մըն է, ըստ ժողովականութեան. «Եւս-
տիան աւելի միտքը գրած է արդարութեան և իր
իրաւունքներուն պաշտպան ըլլալով սնշանալ, քան
թէ ասանկ ամօթալ խաղաղութիւն մը ընդունիլ:
Ուստի արդարութեանը մի կ'ուզէր, պատերազմը
մի. ընտրեցէր: «Եւստի աստուծոյ և մեր բազուկ-
ներուն ուժին արաւինած եմք»: Կերեւի որ ա-
սոր այս խօսքերս ժողովին վրայ ազդեւմ մը ըրին.
քանզի բանը անորոշ ձգելով ժողովը յրաւեցաւ. և
մինչեւ հոկտեմբեր 18 ժողովը պիտի չըլլայ: Եւստի

ԳԱՆՆԱԳՐԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

պէտք պիտի ըլլայ ապաքինն որ այս գանգաւը ճնողը չի կրնալ ընելով՝ պարտաւորին ըստ ամենայն մառնին հնազանդ ըլլալ բարեկարգ գործատան մը կարգաւորութեանցը, բարեկարգ կ'ըսեմ, վասնզի գրաւատան մը առաջին հարկաւորութիւնը ընդհանուր և բացարձակ կանոններով սահմանեալ բարեկարգութեան մը տակ ըլլայ նէ ։

«Ազգային յառաջագիմութեան գեղեցիկ միջոց մը որ և իցէ եղանակաւ խիստ գոյաւոր կը հաստատուի . բայց այս խօսքս այս ծաղկեալ գործու մը ըլլալը չէ և չի պիտի ըլլայ ։ Տասն և իններորդ դարը՝ պատրաստ է, ամէն կերպով գեղեցիկ և օգտակար բարեկարգութիւններ ընդունելու ի պարծա նըս ազգին ։ Իսկ ինչ ընէ անգղայ ժամանակը՝ երբ ինքզինքը գործածողները չեն կրցեր երբեք ճանչցեր իր յարգը . վասն զի — Տայ ժամանակ զիւրին արգասիս, թէ յարգեցես զայն ի բարիս — Այս ցաւալի գործնայ վրայք լուսնահար է ապաքին ազգին անանկ մէկ ընդունին, որուն ըստ մեծի մասին է ջերը ազգային լուրերով ծածկելու խոստացեր է ։»

«Իրաւ է . որ տղու մը ուսման վերայիշեալ եղանակը գրեթէ ամէն տեղ մինչև ցայսօր հաստատուած են, այս այսպէս ըլլալով շատ երկիրներ ալ կը գանգաւորին թէ այսքան աւելի ծախք կ'ըլլայ կոր գալարտան, գրեթէ կարգադրութիւնը միշտ մի և նոյն ընթացքի մէջ է ։ Անանկ է նէ՝ թէ որ այդ փափաքը կայ նէ, հարկ կ'ըլլայ ըստ արժանեցն մասնաւոր կերպով իշխանութիւն մը տալ ազգովին անանկ մէկ քաղաքի մը վարժարանին այնպիսի ուսուցչին, որ գալարտան մը հոգաբարձութիւնը վարելու ձեռնհաս ու բաւական է . որպէս զի ամէն կերպով բարեկարգութիւն ի գործ դնելու անձնատուր ըլլայ ։ Իսկ այս խօսքը՝ գուցէ աւելորդ է աստէն յիշատակել . գանք նոյն ցաւալի սահմանադրութեան օրինակ որպիսութիւնը աւանդել, որ թէպէտ ամենուն մոքէն անցած դիւրին բան մըն է, բայց ի գործ դնելու միտքը դնող գրեթէ չէ եղեր մէկը ։»

«Ի՜նչ այս այն եղանակն է, որ 1842 թուին Տիւրքիայէն Պ. Թադէոսին գործարանը տարուեցաւ անգամ մը մէկ քերական . բայց անոր համաօտուութիւնը մեր ազգին տղայոց ճաշակը չի կրնալով կրչտալընել, մանաւանդ որ մէկ տղի մը քով սաղմոս, կտակարան մը և նարեկ մը գտնուիլ արժան համարելով, նոյն գրքերը առնուին, ըստ որում մէկ համբալի մը գրաւարձութեան մէջ յաջողակ ըլլալը անհրաժեշտ հարկաւոր է . պէտք է որ կարգայ . բայց ինչպէս . սաղմոսին գոնէ երկու կամ երեք կանոնը, իր ընդունակութեան համաձայն . ինչպէս որ լաւ կըրնայ ծանցնող իրենի ուսուցիչը . կտակարանէն քսան կամ քսանըհինգ թուով թ . նարեկէն ալ քսան կամ քսանըհինգ գլուխ ։ Այս բանիս պատասխան կուտան . մեր ազգին տղայոցը այս եղանակը օգուտ չենէր . ինչո՞ւ համար է արդեօք . անոր համար չէ՞ մի որ սղուն միտքը այնպէս մը հաստատուած է թէ՛ ծայրէ ի ծայր կարգաւորվ պիտի կարենայ բան յառաջ տանիլ . որով ինքն ալ անհոգ մնալով իր կարծիքով ժամ մը յառաջ ընկնելով կը նայի . մեր թողունք որ իր խեղճ ուսուցչին ալ այս կերպ եղանակին վրայ հաստատուած է ։»

«Երբեք գրաւարձութեան ամէն մէկ կերպ գիւրութեանը համար քաղաքի պատուական լրագրին թերթերուն մէջ զուգահեռները հերիք սեպելով՝ կը մնայ մեզի աստէն ծանուցանել թէ այս կարգադրութիւնը հայերէն չի գիտցող երկիրներուն ինչ տեսակ երեւելի օգուտ մը ունի . որոնց ջանքը այս գործուն մէջ հայերէն լեզուն սարկեցնել է իրենց տղայոցը, և ասանկ իրենց մայրենի լեզուն ծաղկեցնել ։ Արովհետեւ տղայ մը ամէն կերպով պիտի սպասէր մինչև նարեկը ըմպելու . վերայիշեալ եղանակաւ շատ մը իր նպատակին հասնելէն ետքը գաստուուն կ'ըսկիս անոնց աշխարհաբաւ քերականութեան օրինակ որ գաստուունութիւն մը ընէ . և մինչև սահմանեալ ժաման այս բանիս վերայ զբաղեցնել, միանգամայն մասնաւոր խօսակցութիւններ ու աշխարհաբաւ գրքէ մը թարգմանութիւններ ընելով հաստուած հաստուած գոյ ընել տալ . որպէս զի գոնէ լեզուն քերականութեանը հմուտ չըլլայ ալ նէ՝ հայերէն աշխարհաբաւ լեզուն սորված դուրս ելլայ գալարտուենէ ։ Սակաւանդ որ եթէ այն տղան բուն քերականութիւնը սկսելու ըլլայ թէ ինչ զարմանալի գիւրութեամբ յառաջադիմութիւններ կ'ընէ ։»

«Վերջապէս՝ ուրիշ բաները մէկդի ձգելով սոսկ այս եղանակաւ ազգիս անմեղ տղայոց ուսման միջոցը անօգուտ գանգաւորութեամբ մը չի երկարցընելու համար պատշաճ վարկաբ տոյն յօգուածս աւտէն հրատարակել, յուսալով՝ որ ինչպէս իրենց մոքերենէն ալ անցած հասարակածանօթ բան մըն էր, նոյնհետայն անմիջապէս ի գործ դնեն ընդհանրապէս բոլոր հայազգի գալարներուն մէջ ։»

Լաւաքաշինական ։ Իրաւագիտ Էնք աստղաբաշխը, որ ասկէց երկու տարի առաջ մէկ մարտի մը գտաւ որ Լաւաք ըստուեցաւ . այս տարի յուլիսի մէկին մարտի մըն ալ տեսաւ Տրիեսէն քաղաքին գիտանոցէն ։ Երբ մինչև հիմա գտնուած մարտիներուն համարները տասն և չորսի լեցուեցաւ . այսինքն՝ հին աստղաբաշխներուն գտածին կրկնապատիկը եղաւ ։ Տակաւին կը գտնուին անանկ մարդիկ՝ որ հին աղբարկերուն հաւատալով կը կարծեն որ շաբթուան ամէն մէկ օրը իրեն իշխող մէկ մէկ մարտի ունի . ասկէց ետքը անոնք ամէն մէկ օրուան երկերկու մարտի յատկացնեն նէ կ'օգտէ ։ Այստուութիւն մը այն կայ՝ որ մարտիներուն բնութիւնը հասկնալու են . չըլլայ թէ երկու հատ իրարու հակառակ բնութիւն ունեցող մարտիներուն տուի մէկ օրուան իշխանութիւնը . չէ՞ նէ աշխարհը կը փրկէ անոնց գրութեամբ ։ Այս բանիս աստղաբաշխները չեն խառնուիր . և չի կրնալ հասկնալնիս ալ շատոնց խնայուցած են . անոնց հասկնալնիս է միայն մարտիներուն մեծութիւնը, ըրած ծամբաներուն որքանութիւնը կամ տարեկան շրջանին . արեւէն որքան հեռու ըլլալն . և այլն ։

Սեփութիւնը՝ իններորդ կարգի աստղայ մեծութիւնն է . տեսնուած աստեղը՝ յետագայ շրջանի վրայ էր . և անանկ երեւեցաւ որ մէկ ամուտան մէջ լուսնին լրման աստեղը մեզի երեւցած լայնութեանը տասնին չափ ծամբայ պիտի ընէ ։ Տարեկան շրջանը պիտի ըլլայ երեք տարի և վեց կամ եօթն աւալ . և հետքին միջին շառաւիղին երկայնութիւնը՝ ծիր խաւարմանին 2 1/2 ին չափ կայ . որով արեւէն հեռաւորութիւնը կը գտնուի, որ է 89 միլիօն փոքր սին ։ Հինգ աստղայ ըստած մարտիներուն կարգը կը մոնէ ասիկայ ։ Տակաւին անուն մը չէ յատկացած ։

— Կալ ։ Փոսանայի Դադօ Սալէն ըստած քաղաքին գլխաւորը Պ. Տիւֆէյ, տեղութեան գանձէն 450 ֆռանք առնելը ունենալով, (1912 1/2 զուռուռ), այն ստակը 1842 թուին օգոստոս . 9 ին գրած կտակագրով ընծայ ըրեր էր իր քաղաքին ։ Կտակագրին մէջ անանկ անօրիններ էր որ՝ այս ստակին շահը բանի, և բանած շահը գրամագլուխին վրայ գումարուելով շարունակ ասանկ շահու տըր վի մինչև 274 տարի ։ Այս ժամանակ պիտի վերջանայ քրիստոսի 2116 թուին ։ Այն աստեղը այս ստակիս դիզուած շահովը հասարակութեան աղէկութեանը համար օգտակար բաներ հաստատուի ։ Այն աստեղը այս բանիս համար խարճուելու ստակները պիտի ըլլան նախ, 2,326,041 ֆռանք, (9,885,674 1/2 զուռուռ) ։ Երկրորդ, 9,000,000 ֆռանք (38,250,000 զուռուռ) գրամագլուխ, և այս գրամագլուխիս ալ բերած հաստատուն եկամուտը 100 ին 3 հաշուելով կ'ըլլայ 270,000 ֆռանք (1,147,500 զուռուռ) ։

— Սալաքալիս ։ Պ. Բենեէ անուն գրադէտ մը մէկ առ յետն բառարան գաղղիներէն լեզուի մը չինքն, և բանի մի անգամ ապէս տուեր էր ։ Վերջին տարգրութեանը դուռը գրած էր՝ 53 երրորդ պապերու ինն, և աստուութեամբ խաղաղութեան աստեղի իրաւունքն հասարակայ ։ Այս բառարանիս մէջ եկեղեցական և կրօնական բառերուն ալ ընդ այլ մեկնութիւններ տալով՝ գործածող պարզամիտ տղայոց մոքին մէջ անհաւատութեան սերմանք կը ձգէր . օրինակի համար ըսեմք, Դոմիտ բառին մեկնութիւնը գրելու էր, պէղի աստեղանց, ըստ աստուայի . որ ըսել կ'ըլլայ թէ՛ Դոմիտ կայ ըսելը առաւելական անգոյ զուգուածք մըն է ։ Հետարակայ գալթագլութե պատճառ տալու ուրիշ շատ բացատրութիւններ ալ կար ։

Բանի մը ժամանակ է որ Փոսանայի եկեղեցաւ կանները՝ համալսարանէն գոհ չեն . որովհետեւ կը սեն թէ հաւատքի կողմը ամենեւին չի նայիր . աւոր հաւանութեք գալարտուները գրուած գաւատուները, և գալարտան տղայոց ձեռքը թէ իբրեւ գաւատետու և թէ իբրեւ պարգեւ տրուած գիրքերը հաւատքի դէմ վարդապետութիւններ կը տարածեն ժողովրդեան մէջ ։ Եկեղեցականաց և հաւատարմաց իրաւունքն խաղաղութեան աստեղին կամ համալսարանի մէջ այս վեճերս եղած միջոցին, 1847 ին այս բառարանին 53 երրորդ անգամ տարգրութիւնը երեւան ելաւ նէ համալսարանին հաւանութեամբ, կարգաւորներուն ձեռքը մէկ նոր զօրաւոր զէնք մը անցաւ . անկիւ քաղաքին եպիսկոպոսը այս բառարանիս մէջ գտնուած գալթակեցուցիչ բաղադրութիւնները ժողովեց, և հասարակութեան բողոք ըրաւ օրագիրներու միջոցաւ ։

Հասարակայ կրթութեան վերակացու Պ. Սալ վանտին ասոր վրայ օրագրոց մէջ հրատարակել

տուաւ որ այն բառարանը համալսարանին հաւանութեամբ տարուած չէ . Պ. Բենեէ ալ իր կողմէն հաստատուելու աշխատեցաւ որ համալսարանը հաւանութիւն տուած է . պատճառ բերելով որ առաջին անգամի տարգրութիւնը 1838 ին համալսարանին ներկայացուց նէ՝ համալսարանը հաւանութիւն տալ խոստացաւ այն պայմանով՝ որ մէջը բանի մը բաներ կան փոխելու և սրբագրելու, անոնք փոխէ ։ Հեղինակը փոխեց ու վերադարձ տուեց . նուրէն փոխութեան անաւորակեցին, ըրաւ, մինչև որ պիտի վերջը սրբագրելու արժանի բան մը ցուցչի տրուեցաւ իրեն . այն աստեղէն սկսաւ հաւանութիւնը տուած սեպել . որովհետեւ հաւանութեան արգելք եղած պատճառը վերացաւ ։ Պ. Սալ վանտի կը պնդէր թէ հաւանութիւն տրուած չէ . և 1839 ին յուլիսի 2 ին բառարանը նորէն քննուելէն ետքը հեղինակին իմաց տրուած է որ, գալարտուներուն մէջ այս բառարանս գործածուելու հրաման չի կրնար տրուիլ ։

Պ. Բենեէ պարտաւորեցաւ դատաստանի կանչուելու, որպէս թէ չինած բառարանը շտապեց ծախուելով ստակ շատ վատորիկելու համար հասարակութիւնը խաբեր և խորհարկութիւն ըրեր է, համալսարանին հաւանութեամբ տարուած յղուներով ։ Կրկն կողմէն զուգուածները մոխի ընելով և գրուածները քննելով վճիռ եղաւ որ Պ. Բենեէ ըրած խորհարկութեանը համար 50 ֆռանք (212 1/2 զուռուռ) տուգանք տուց, տարուած գիրքին ամէն օրինակներուն դուռը և յառաջարկութիւնը պատուուի առնուի մէջէն . և օրինակները Պ. Բենեէին յանձնուի . և գատաստանին ծախքը Պ. Բենեէին վճարէ ։ Պ. Բենեէ այս վճիռ չընդունեց գատաւորական գերագոյն աստեղին բողոքեց ։

Այս պատմութիւնս կը ցուցնէ թէ օտար լեզուով գրուած գիրքերուն, մանաւանդ ֆռանագրութեաններուն համար որքան զգուշութիւն պէտք է մեր ազգային գալարտուներուն մէջ, որ տղոց ձեռքը գէշ գիրք չանցնի ։ Իստարանէ մը, մանաւանդ աստեղի գալթակ բառարանէ մը չէր յառաջադրեր որ մէջը ասանկ գալթակեցուցիչ բան գտնուի, բայց կ'ըլլայ եղբ ։ Կարելի է որ այս Պ. Բենեէին բառարանը մէկ պրակի և աժան բան մը ըլլալով՝ գաղղի երէնի սէր ունեցող սրտանիններուն ձեռքը անցած ըլլայ . այս յօգուածս կարգաւորվ անոնք ալ կ'ըզգուշանան ։

ԼՈՒՐԵՐ

Այս տեղ ցորենին գինը քանի մը շաբաթ է ի վեր անշարժ կեցեր է, ասով հնար էր որ թէ Լճուտա և թէ Սարիկիս գտնուած ցորեններուն գինը քիչ մը բարձրնար, թէ որ իրարմ ետեւէ այն երեւելի անանկութիւնները չպատահէին ցորենին երեսէն ։

Այս աղբարանին առեւտուրին ներքեւէն ալ աւելի գէշ հետեւանքներ կրնան ծագիլ անանկ վաճառականներուն որ ինքզինքներին կը խաբեն ըսելով թէ շատ չի քչեր վերադարձ ցորենին առեւտուրը կ'աղէկնայ . և այս մտքը ասորուան գիններով եւ վեճիկ ցորեն առնելու կամք կ'ընեն ։ Իսկ ցորենի առեւտուրին գէշութիւնը երկար ժամանակ պիտի քչէ տէյի կը կարծեմք մենք, որովհետեւ անանկաւ ցող երեւելի վաճառականներուն յղուեցած միլիօնաւոր բացերնուն կ'երեւայ որ գեւա չխարճուած շատ ցորեն կայ Լճուտայի վաճառատեղները, այս կողմերէն խաւրուած և նոյնչափ ալ Լճուտայի իրեն այս տարուան առատ բերքէն կայ . այս ցորենի առտուութիւնը մէկ արգելք այս առեւտուրին աղէկնալուն ։ Երբեք մըն ալ այն է որ, շատ երեւելի վաճառականներ անանկացող վաճառականներուն երեսէն մեծամեծ վնասներու հանգիպելով՝ ժամանակ մը աս վտանգաւոր առեւտուրէն ետ կը կենան . երբորդ արգելք մըն ալ այն է որ անցեալ տարուան ցորենին առեւտուրին ինչպիսի վաճառականները ուրիշ առեւտուրները տեղ չունեցան . հիմա ան առեւտուրները հարկաւ շահաւոր կ'ըլլան ամէն մարդ անոնց կ'իյնայ . ինչպէս որ Դանիֆալի-թալի առեւտուրը գրեթէ առ հասարակ շատ աղէկ է ասորուան օրս ։ Կրնաւ չափազանց աժան գնով ցորեն գտնալ նէ՝ սո, չէ՞ նէ ժամանակ մը ձեռքը քաշէ աս առեւտուրէն ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԶԳՐԱԲԱՆՈՒՄ

Յով. Պր. Տէր Կրկ. Չափար :

Սիրիւ Լալիս :

Ի Պալի նոր խան :

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ի ՏԳԱՐԱՆԻ ՅՈՒՎԱՆՈՒ ՄԻԻ ՀԵՆՏԻՍԵԱՆ